

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. Keuning / Culemborg

GOED IS HET LEVEN (5)

— Ruth 4 : 1-10 —

Laten we nu vooral het begin van dit boek niet vergeten: in de dagen dat de richters richtten gebeurde het . . .

Dat waren dus de dagen, waarin iedereen deed wat goed was in zijn ogen. Van een echte samenleving was nauwelijks sprake. De stammen bevochten elkaar als het moest op leven en dood. En zo ging het ook tussen de mensen individueel: ieder was slechts bedacht op zijn eigen belang. Het belang van de anderen, de rechten van anderen, het leven en het geluk van de anderen, — dat alles telde niet. Voor iedereen telde slechts dit ene: als ik maar aan m'n trekken kom. En iedereen ging daarbij, als het moest, letterlijk over lijken.

Zo ging dat in die dagen. Zo gruwelijk, zo God-geklaagd, als verteld wordt in de laatste hoofdstukken van dat boek (19-21). Een geschiedenis, waarmee je geen raad weet, die je laat zitten met het machteloze verdriet: wordt het mensenleven, zelfs bij het volk van God, zó ontluisterd, wanneer ieder maar doet wat goed is in zijn ogen? Wanneer mensen zijn overgeleverd aan elkaar? Zijn wij, mensen, dan zó onmachtig tot werkelijke vrede: vrede niet voor mij alleen, of voor die ene of die enkelen aan wie ik mij verbinden wil, maar vrede voor allen?

En in die dagen gebeurde het nu.

In die dagen gaat een man, Boaz, 's morgens vroeg naar de poort om wat hij des nachts op zich genomen heeft tot een goed eind te brengen.

In die dagen begint opeens iets van echte vrede op te bloeien.

Want Boaz wil dus graag met Ruth trouwen. Maar hij wil haar niet trouwen ten koste van die andere, die eerdere rechten heeft dan hij.

En hij geeft die ander dan ook alle kans, door de transactie zo voordelig mogelijk voor te stellen. Hij komt niet aanstonds met Ruth voor de dag, — dat was voor die ander kennelijk het moeilijke punt, het punt waarop zijn eigen belang in het gedrang kwam. Boaz noemt eerst de aantrekkelijke kant van de zaak: een stuk grond. Hij doet, zou je zeggen, z'n uiterste best om die man „ja” te doen zeggen.

Waarom doet hij dat? Om zelf van Ruth af te komen? Omdat een huwelijk met Ruth ook niet in *zijn* belang was?

Maar Boaz let niet slechts op zijn eigen belang. Hij let ook, vooral, op het belang van anderen.

Zo trouwt hij met Ruth. Misschien was hij smoor-verliefd op haar, — wie zal het zeggen? Maar hij trouwt haar, omdat hij haar „losser” wil zijn. Niet om zelf wat te krijgen, maar om haar alles te geven. Niet omdat hij zichzelf zoekt, maar omdat hij uit is op haar geluk, haar leven, haar heil.

En zo geeft hij die andere kandidaat ook het volle pond.

Dwars tegen zijn eigen belang in misschien.

Tegen zijn eigen belang in?

Of is dit juist zijn „belang”? Niet dat hij iets krijgen kan, maar dat hij

iets te geven heeft. Dat hij geeft wat hij maar geven kan, aan Ruth, maar ook aan die ander?

Laat Boaz zijn eigen leven in de knel komen terwille van de ander? Nou, dat zal in zekere zin wel waar zijn. Maar dat is het eigenlijke niet. Want „leven”, — dat is voor hem niet dat er altijd wel anderen zijn, van wie je iets te verwachten hebt, maar dat er altijd wel anderen zijn, die iets van jou te verwachten hebben, anderen, voor wie jij altijd nog wel iets over hebt.

En zo neemt Boaz dan tenslotte, na alle vijven en zessen, Ruth ook tot vrouw, zo koopt hij ook dat stuk grond: om de naam van de gestorvene op zijn erfdeel in stand te houden. Zijn leven met Ruth, zijn geluk met Ruth gaat niet ten koste van haar eerste man, Machlon. Machlon is voor Boaz geen concurrent, die bij dit nieuwe begin in de huwelijks-acte en ook daarna maar zoveel mogelijk verzwegen moet worden. Nee, want het gaat óók om Machlon. Het gaat nu juist ook om Machlon. En om Chilion. En om Elimelech. En om Naomi.

Het is voor allen een gelukkige dag. En het is voor Boaz een gelukkige dag. Want hij heeft de zaak tot een goed einde gebracht. Hij heeft *allen* goed gedaan. Hij heeft niemand over het hoofd gezien. Hij heeft allen kunnen zegenen.

Dit gebeurde nu in de dagen dat de richters richtten. In de tijd dat de samenleving ontbonden werd door nietsontziend eigenbelang, door felle concurrentiezucht, de dagen van broedermoord en vrouwenroof.

In die dagen neemt Boaz Ruth tot vrouw.

Omdat hij van haar houdt?

Ja, maar deze man houdt van die ene vrouw omdat hij van alle mensen houdt. Hij geeft zich aan haar omdat hij zich geeft aan de mensen.

Hij zegt tegen Ruth: de Here zij met je. Daarom ben ik met je.

Maar datzelfde had hij al veel eerder gezegd tegen zijn knechten op het veld. En tegen Machlon. En tegen Elimelech. En tegen meneer Dinges die het eerst aan de beurt was om te lossen. De Here zij met jullie. Daarom ben ik met jullie.

Waar zulke mensen zijn, mensen als Boaz, daar wordt het vrede, vrede voor allen.

Je zou zeggen dat het onmogelijk is. We kennen de mensen toch. En we kennen onszelf.

Maar het is gebeurd. In de dagen dat de richters richtten. En in de dagen van de farizeeën en van Herodes en van Pilatus, van Petrus en van Judas.

En het gebeurt nu.

Omdat ook onze dagen de dagen zijn van God en van Jezus:

Hij huwt de mensen aan elkander,

zijn liefde gaat van mond tot mond.

Hij geeft zijn lichaam ons in handen, —

zo leven wij zijn nieuw verbond.

Zo gebeurt het in deze barre wereld, in ons armzalige bestaan. Dat er iets begint — misschien nog maar heel klein en aarzelend, zwak en aan-gevochten — maar dat er toch iets begint door te breken van echte vrede op aarde.

Het kan eigenlijk niet.

Maar het gebeurt toch: zo leven wij zijn nieuw verbond.

TOLERANTIE (2)

Het gaat er naar uit zien dat in ieder geval in ons land er een klimaat gaat ontstaan van onverdraagzaamheid tegenover elke godsdienst en in ieder geval tegen de christelijke. Er worden zeer venijnige aanvallen gedaan om zo veel mogelijk elk christelijk stempel van ons volksleven aan de kant te schuiven. Ik zal enkele voorbeelden noemen. Meestal recente.

In een gesprek tussen de welingelichte kringen van de VPRO en Mient Jan Faber van het IKV over de toen nog komende vredesdemonstratie in Amsterdam was duidelijk een geïrriteerdheid merkbaar bij de kringen dat het IKV een „kerkelijke” organisatie was. In dit geval was er geen verschil van mening tussen dr Faber en de mensen die de welingelichte kringen vormen over de kernwapens en de doelstellingen van de demonstratie. Maar eigenlijk vond men het vreemd dat op deze wijze toch weer iets kerkelelijks zo op de voorgrond trad in Nederland.

Trouwens ook in de IKV-kernen gaan al stemmen op die dat kerkelelijke karakter van deze beweging helemaal niet meer zo zien. Het weekblad „De Tijd” gaf daarover al informatie. Uitspraken van kernleden liegen daar niet om. „Eigenlijk zal het me een rotzorg zijn of iemand gereformeerd, katholiek of ongelovig is, als we die persoon maar kunnen winnen voor de actie” („De Tijd” van 13 november 1981). Het gaat me er nu niet om over het IKV te schrijven, maar alleen om te wijzen op de tendenzen van intolerantie tegenover het christelijk, wat men daar dan ook maar voor aanziet.

Een tweede voorbeeld.

De niet ongeleerde dr J. C. Brandt Corstius heeft iets tegen het woordenboek Van Dale. De dikke Van Dale zoals er in mijn jeugd werd gezegd. Deze fanatieke anti-godsdienstige schrijver heeft ontdekt dat

kerkelijk leven

Van Dale overdreven veel aandacht aan de Staten Vertaling besteedt. Ja hij schrijft over een ontoelaatbare voorkeur voor bijbelcitaties. Natuurlijk: het humanistisch verbond is het daarmee eens.

Nu gaat het me ook in deze niet over de vraag of Van Dale werkelijk veel aan de Staten Vertaling ontleent. Dat zal wel waar zijn. Ik leerde op de middelbare school al dat de Staten Vertaling vormend ingewerkt had op de Nederlandse taal. Er zijn in onze taal veel spreekwoorden en gezegden die hun ontstaan aan de Staten Vertaling danken. Brandt Corstius zou zeggen: te wijten hebben. Het is dus vanzelfsprekend. Een zelfde verschijnsel is in Duitsland aan te wijzen met de Luther-vertaling en in Engeland met de King James vertaling. Een man, als Busken Huet, toch bepaald iemand die welbewust de kerk de rug had toegekeerd heeft gezegd „Noch Hooft, noch Huygens, noch Vondel, noch zelfs de populaire Cats, zijn in zulk een mate de taalmeesters van het Nederlandse volk geweest als de overzetters van de Staten-Bijbel.”

Als men Van Dale's woordenboek wil gaan zuiveren van de Bijbelse invloeden dan kan dat dus alleen maar zijn uit afkeer en vijandschap tegen de Bijbel zelf. Uit taalkundige overwegingen is het onzin. De taal komt niet uit de lucht vallen. Allelei invloeden zijn duidelijk aanwezig. Zo is voor ons Nederlands de Staten Vertaling van groot belang geweest. Wie daartegen strijdt, strijd tegen feiten en kan dat alleen doen uit afkeer van de Bijbel zelf. Alleen fanaten zijn zo werkzaam. Een man als Jan Wolkers verklaarde in een t.v.-uitzending dat hij toch maar groot geworden was met de Staten Bijbel en dat dan een soort voortreffelijk Nederlands je eigendom wordt waarvan je nooit los komt en waarvan hij niet los wilde komen juist omdat het zulk een voortreffelijk Nederlands is.

Een derde voorbeeld.

Het vroeger zo deftig-liberale NRC-Handelsblad geeft in het Zaterdagbijvoegsel van 19 december j.l. onder de ogenschijnlijk zo wetenschappelijke-objectieve titel „Enige aspecten betreffende de godsdienst in de vroege jaren tachtig”. Van enige wetenschappelijkheid is geen sprake. Evenmin van objectiviteit. Maar

pastorale notities

Moed en karakter

John F. Kennedy heeft voor hij president werd van de Verenigde Staten een boek geschreven onder de titel „Moed en Karakter in de politiek”. Hij beschrijft daarin hoe mensen in de politiek soms wisten te spreken en beslissen, terwijl ze wisten dat wat ze deden niet in dank zou worden afgenomen. Ook niet door de eigen kiezers.

Ik moest daaraan denken in de afgelopen weken. In twee gevallen. Allereerst toen drs J. M. den Uyl, als minister van sociale zaken kwam met ingrijpende voorstellen inzake de ziektewet. Daarin gesteund door zijn staatssecretaris Mevrouw Dales. Het gaat me niet om de waarde of de onwaarde van deze voorstellen. Ik heb niet de pretentie daarover met verstand een oordeel te kunnen geven. Maar drs Den Uyl kon van te voren weten dat deze voorstellen zeer slecht zouden vallen bij de vakbeweging en bij zijn eigen kiezers. Gelukkig is een land waarin er geregeerd zijn die als ze eenmaal tot dat regeren geroepen worden de moed hebben inpopulair te zijn. Zijn positie in de P.v.d.A. was al eerder aan de orde gesteld door het jeugdige middenkader, de socialo-

gen, agogen, politicologen en wat verdere „ogen” er zijn mogen met hun vakbekwaam grijpen naar de macht. Ook toen bleef hij overeind. En ook nu weer. Dat is wat we van geregeerders mogen vragen: dat ze hun plicht doen zonder last of ruggespraak. Dat is goed voor een land.

Een gelijke moed toonde Meindert Leerling van het R.P.F., toen hij op een vergadering van de Nederlands-Zuidafrikaanse Werkgemeenschap (NZWA) zich kritisch uitliet over de politiek van apartheid in Zuid-Afrika. Het gaat me ook nu niet over de waarde van zijn kritiek. Ik heb de indruk die te delen. Maar hij wist van te voren dat het hem niet in dank zou worden afgenomen omdat het onder bepaalde vrienden van Zuid-Afrika gewoonte is om elke kritiek meteen met groot verbaal geweld af te wijzen. Dan zou je het communisme in de kaart spelen. Leerling trok zich daarvan niets aan en zei wat hij meende dat hij zeggen moest. In dit geval zal dat niet aangenaam in de oren geklonken hebben bij een deel van zijn kiezers. Hij ook vertoonde de moed die gevraagd mag worden van alle hooggeplaatsten. En laten wij, die bidden geleerd hebben, blijven bidden voor overheden en volksvertegenwoordigers. Voor allemaal. Om moed en bekwaamheid. Of ze van onze eigen politieke kleur zijn doet daarbij niets ter zake. Ik ben niet van de P.v.d.A. Nog minder van het R.P.F. Maar ik ben dankbaar voor dit soort politici.

H. Amelink, Aalten

wel druipet het van de vijandigheid. De haters van God en elke godsdienst krijgen weer eens zeer ondeftig maar wel oud-liberaal de kans hun gal te spuwen. Natuurlijk daarin de anarcho-liberaal van de welingelichte kringen van de VPRO, Hofland, onder het pseudoniem S. Montag. Hij vindt klokgebeier Zondagsmorgens een staaltje van grenzeloze brutaliteit en vraagt zich af waarom nog nooit iemand met de Hinderwet in de hand geprobeerd heeft daaraan een eind te maken. En — hij zou eens ontbreken in het koor — J. H. Donner, de schaker. Zijn Vader, minister Donner, zorgde eens voor de strafbaarstelling van bepaalde vormen van Godslastering. De zoon schijnt er plezier in te hebben dat te doen want de Vader verfoeide. De zoon schrijft: „een ontwerp voor een nieuw atheïsme”. Met een waarschijnlijk niet eens ernstige bedoelde wetenschappelijkheid worden de meest onnozele zaken gezegd over het eerste gebod en over de spijswetten van Mozes.

En natuurlijk ontbreekt in dit nummer van de NRC niet de beschimping van de oude vrouwen die de Heidelbergse Catechismus uit hun hoofd kennen en die daarom zo be-

krompen zijn bezwaar te hebben tegen een communistische vrouwelijke predikante.

Ik noem als laatste voorbeeld kort de smaad van bepaalde cabaretiers. Niet omdat het zo onbelangrijk zou zijn. Want de invloed van deze mensen is zeer groot en terecht heeft dr W. Aalders eens de aandacht gevraagd voor dit verschijnsel en duidelijk gemaakt dat deze grappenmakers dezelfde rol spelen als voor de franse revolutie gedaan werd door lieden als Voltaire. Het is een geliefd koost middel de christenen lastig te vallen door hen als belachelijk voor te stellen en die belachelijkheid dan gebruiken als argument tegen de Christus. Deze methode is zo oud als de Bijbel oud is.

In heel dit proces is curieus te zien het verlangen van gewezen christenen om de invloed van de christenen en de christelijke leer terug te dringen.

Jan Hein Donner is daarvan een voorbeeld. Maar invloedrijker is een Jan Wolkers en waarschijnlijk nog meer Maarten 't Hart. De man die ontroerend mooi kan schrijven. En wiens invloed daarom groot moet zijn.

Bij hem geen ordinaire scheldpar-

IN DIT NUMMER

- 17 Ds J. Keuning,
Goed is het leven (5)
- 18 Ds H. Amelink,
Tolerantie (2)
- 19 H. Algra,
Had ik dat maar geweten (VII)
- 20 D. W. L. Milo,
Ceilidh (slot)
- 21 Liturgische Werkgroep Eindhoven,
Het Liedboek
- 22 P. C. van Wijk,
Terloops ...

tijen maar in heel fraai nederlands worden toch maar de meest onzinige dingen gezegd en komt de vijandschap tegen God tot uiting. In het beroemde boek „Een vlucht regenwulpen”, dat ten onrechte nog wel eens geprezen wordt door christenen, weet de schrijver zijn hoofdpersoon zijn vijandschap tot uiting te laten brengen in een gevecht met de ouderlingen die zijn zieke moeder komen bezoeken. Letterlijk gaat hij hen te lijf. Maar de rechtvaardiging daarvoor wordt gevonden door eerst van die ouderlingen een volslagen caricatuur te maken. Ook hier weer die methode: de spot als middel tegen mensen wordt een aanval op God Zelf. Bij Maarten 't Hart op de God die de keelkanker heeft uitgevonden. Dat zou dan geleerd worden in zondag 10 van de Heidelbergse.

Reeds eerder wist trouwens ook J. B. Charles al zeer ernstige dingen te zeggen tegen de God van Abraham, Izak en Jacob.

De verontwaardiging van de 'progressieve' kringen tegen minister v. Dijk en staatssecretaris v. Leyenhorst vind ik ook verdacht. De hele zaak maakt me trouwens misselijk. Ik was het met Van Dijk niet eens toen hij in de vijftiger jaren over apartheid en Zuid-Afrika schreef. Maar de manier waarop hij er nu afstand van doet is ook niets. Want in de vijftiger jaren werd door de meeste christenen van de gereformeerde gezindte nog partij gekozen voor de politiek van de blanke Zuid-Afrikanen. De door de progressieven zo geprezen Bruins Slot, schreef in Trouw toen ook dat de blanken niets beters konden doen dan onbeperkte emigratie toe te staan vanuit de blanke landen. Net als Israël deed met de Joden van heel de wereld. Dan zou er een zeker evenwicht ontstaan tussen blank en zwart. Zo was toen de vrijwel algemeen verbreide sympathie voor blank Zuid-Afrika. Ik deelde toen de sympathie. Maar ik was ook toen al overtuigd van de doodlopende weg in Zuid-Afrika. Maar — en hier begint mijn wantrouwen tegenover minister Van Dijk — mijn sympathie is gebleven en ik zie met schrik de toekomst van de blanke gemeenschap. Dat wordt leed, verdriet en ondergang. Dat kan niet uitblijven. Juist als we van het onrecht van de apartheid getuigen moet die sympathie blijven klinken. Want wij christenen hebben deze politiek bijna steeds gesteund. Daarom ben ik het ook nu weer niet met Van Dijk eens.

Maar waarom wordt hij zo lastig gevallen? Is het niet omdat hij stamt uit de rechterzijde van de gereformeerde gezindte? Wat anders is het motief van de progressieven om niet te aanvaarden wat hij zegt? Waarom hem niet net zo geprezen als Bruins Slot bij zijn „beking”?

Wat staat ons nu te doen? Nu, vóór alles moeten we maar bescheiden blijven en ons schamen. Hoezeer is

de geschiedenis van de kerk en christendom een verschrikkelijke. Hoeveel zonden zijn er bedreven. Hoeveel gruwelijkheid is er niet geweest onder aanroeping van de naam des HEREN. Ik hoef niet alles op te noemen. Enkele zaken noemde ik eerder. Maar geven onze zonden geen getuigenis tegen ons? Hoe vaak heeft de kerk geen bloed vergoten. Hoe dikwijls hebben de christenen, in grote meerderheid, ook na de Reformatie, niet net verkeerd gekozen. Met verbazing kun je lezen de lofzangen in 'onze' publicaties op de gouden eeuw. Maar zijn de grachtenhuizen in Amsterdam en de buitens langs de Vecht niet mede gebouwd met bloedgeld, verdiend b.v. met de slavenhandel? Hoelang heeft het niet geduurd voordat het tot de christenen doordrong dat handelen in mensen een tegen alles van het Evangelie ingaande handeling is. Daarom: we moeten ons schamen. En vooral in de schuld komen. Erkennen dat we de smaad verdiend hebben. We hebben het er naar gemaakt. Laten we tot God roepen. Voorts zullen we in veel ook moeten horen, niet alleen de vijandschap tegen christenen en de Christus, maar ook de wanhoop van „heel dit wanhopige geslacht”. J. H. Donner eindigt zijn ontwerp voor een nieuw atheïsme met de verzuchting dat er maar één hoop is dat misschien later, over eeuwen god (let op de kleine letter) zal terugkeren. „Ook het nieuwe atheïsme is een godsdienst van ontwortelden en daklozen”. Hoort ge die stemmen? Al de vragen die er gesteld worden, vaak smalend, als „bestaat God?” of „als God bestaat waarom is er dan zo veel onrecht en leed?” of:

A. ALGRA / DEN HELDER

Had ik dat maar geweten (VII)

„Als kind was ik inderdaad veel strenger dan m'n vader en moeder. Ik had al vroeg een uiterst behoudende, oer-orthodoxe inslag en heb me in de loop van m'n leven juist daarvan moeten bevrijden, en niet van de invloed van het milieu”.

Maarten 't Hart 1)

De draad kwijt?

Het is heel goed mogelijk dat U zo langzamerhand de draad van deze artikelenserie kwijt bent geraakt. Niet voor niets verslijten de boeken over het geweten hun jaren doorgaans op weinig toegankelijke plaatsen van Universiteitsbibliotheken. Niettemin ga ik nog even door met

„waarom hebben de christenen hun stem niet eerder verheven tegenover veel onrecht?” zijn vragen die ons terecht gesteld worden.

En er is maar één antwoord. Het antwoord van Jezus Christus aan het kruis, die riep „mijn God, mijn God waarom hebt Ge Mij verlaten”. Dat hebben we te prediken.

Pas als zondaren vrijgesproken door het bloed en om het bloed, als zondaren die van geen vrome werken meer weten, hebben we een woord voor de wereld.

Na wat drs H. de Jong en ds Algra in dit blad al gezegd hebben over Project '82 en de seculistische advertenties bij stations, hoef ik er niet meer over uit te wijden. Project '82 is sympathiek.

Die posters bij de stations zijn onsympathiek en bepaald slecht.

Maar aan beide acties ontbreekt de schaamte en bescheidenheid.

Juist dat het acties zijn is zo akelig. Want zo is niet de stijl van het koninkrijk. Niet door kracht en geweld, maar door mijn Geest zal het geschieden. Het koninkrijk is niet van deze wereld. Daarom passen dit soort acties niet voor het koninkrijk, hoe goed ook bedoeld.

We zijn als christenen nog steeds niet daar waar we wezen moeten: In de schuld voor God.

Pas dan en eerst zó kunnen we spreken. Psalm 51.

Laat de kerk doen waartoe ze in alle tijden alléén geroepen wordt: de verkondiging van de vrijpraak van de goddeloze om Jezus' wil, zonder de werken. Uit louter genade.

Alleen die prediking kan de wereld veranderen.

Alleen die prediking vindt gehoor. Want daarvoor hebben we een belofte.

deze serie. Waarschijnlijk gaat anders mijn eigen geweten knagen...

Even samenvatten

Na theologie en filosofie waren we bezig met opvoedkundige en psychologische notities over het kinderlijke geweten. We hebben de theoretische kanttekeningen van enkele „oudere” pedagogen behandeld. Belangrijk was daarbij het geweten dat de mens afstand kan nemen van zijn eigen daden.

In het vorige artikel werd de vraag behandeld of het geweten primair erfelijk is bepaald, of dat het geheel door de opvoeding wordt gevormd. Daarna werd één van de theorieën over de ontwikkeling van het geweten

besproken, nl. de leertheorie. Deze week gaan we verder met psychologische kanttekeningen over dit onderwerp.

Freud

De psycho-analyse, onlosmakelijk verbonden met de „grote” Freud, heeft een zeer grote invloed op het denken van de westerse mens. Literatuur, film, toneel, reclame en psychiatrie: dat alles valt niet meer los te denken van de ontdekkingen van Sigmund Freud.

Voor een juist begrip van de gedachten van Freud is het goed als we ons even verplaatsen in de tijd waarin hij werkte. Hij werd rond de eeuwwisseling psychiater in het victoriaanse Wenen. Daar kreeg hij te maken met patiënten die — ten gevolge van het strak moralistische denken van die tijd — neurotisch waren geworden. Veel problemen in het emotionele functioneren bleken te zijn terug te voeren op verdrongen seksuele gevoelens. In combinatie met gegevens die hij van tijdgenoten overnam (o.a. over hypnose, en de evolutietheorie van Darwin) bouwde hij op elementen als onderbewuste driften en ontwikkelingsfasen een theorie die wereldberoemd is geworden.

Oedipus en het geweten

In de psycho-analyse speelt de ontwikkeling van het geweten een grote rol. De theoretische constructie rond de gewetensontwikkeling kan ten dele zeer hypothetisch genoemd worden. Het is weliswaar een originele gedachte, maar deze valt nauwelijks te bewijzen.

Volgens Freud zijn de ouders buitengewoon belangrijk bij de ontwikkeling van het geweten. Het kind wordt beheerst door zijn driften. Zijn streven naar lustbevrediging is lang niet altijd acceptabel voor zijn ouders. Tegelijkertijd zien we, aldus Freud, dat een jongen verliefd wordt op zijn moeder; het meisje wordt verliefd op haar vader. In de jongen-moeder-relatie spreekt deze Weense psychiater van de oedipale situatie, naar analogie van de Griekse mythologie.

Zoals al gezegd: de jongen wordt (tussen de twee en drie jaar) verliefd op zijn moeder. Hij vindt echter de vader op zijn weg. De gevoelens die hij heeft jegens zijn moeder roepen angst bij hem op: z'n vader zal hem, als rivaal, straffen.

Identifikatie

Het kind wil, aldus Freud, de normen van zijn ouders overnemen. De reden hiervoor is negatief: om de straf van zijn „rivaal” te ontlopen probeert het kind zich te houden aan de wensen die zij hebben ten aanzien van zijn gedrag. De jongen zal zich vereenzelvigen met zijn „konkurrent”, vader, het meisje met haar moeder. Om te voorkomen dat

D. W. L. MILO / DALMALLY

CEILIDH (slot)

Nu u toch eenmaal meedoet aan een ceilidh moet u nog even luisteren naar het Mooie Strathyre¹). Proef daarin de liefde tot een streek, die al honderden jaren geleden werd bezongen en vandaag nog even schoon is:

„Er zijn weilanden in Lanark en bergen op Skye en graslanden genoeg in de Hoog- en Laaglanden. Maar je kunt je geen groter geluk wensen, dan het vee te hoeden in het mooie Strathyre.

O! Vroeg op weg naar de heuvels, als de lange zomerdagen zo warm en vredig zijn, als de top van de Ben Vorlich in brand schijnt te staan of de avond zacht neerdaalt over Strathyre.

Dan is er vrolijkheid in de herdershut en liefde in mijn hart, als de zon is gedaald en de kudde gaat rusten. Want menige vorst zou mij graag ontstelen mijn lieve Maggy, de pronk van Strathyre.

Haar lippen zijn als lijsterbessen in de rijpe zomer en zacht als het sterrenlicht is de glans van haar ogen. Haar adem is zoeter dan de geur van de heide en haar stem klinkt als muziek, door het mooie Strathyre.

Zet Flora naast Colin, maar Maggy naast mij. En we dansen bij de bagpipe, met zijn ruige scherpe klank, tot de maan hoog en hoger aan de hemel klimt en ons tot rusten nodigt op de verse varens, in het mooie Strathyre.

Sommigen zoeken hun vermaak in de steden van de Laaglanden. Anderen gaan als soldaat naar de vreemde. Maar ik wil liever mijn vee hoeden en

mijn eigen hutje bouwen en mijn eigen Maggy beminnen, in het mooie Strathyre.”

Het moet u opvallen, hoe serieus en levendig zulke gedichten zijn. Ze ademen liefde en schoonheid, ook vaderlandsliefde, ook dapperheid. Men zegt wel eens, dat Schotland is blijven steken in de romantiek. Nu, dat is bepaald onjuist. Romantiek is het streven naar het onbereikbare, de Sehnsucht nach der Sehnsucht, het verlangen om te verlangen. Zo is de Schot niet. In zijn ongelooflijk rijke repertoire bezingt hij het moois, dat grijpbaar is; het schoons dat hij gekend heeft of uit overlevering kent. Maar hij grijpt nooit naar wat onbereikbaar is; integendeel, is gelukkig met de sobere genoegens van een natuurvolk.

Die genoegens zijn nooit plat. Hoewel hier veel drankmisbruik voorkomt kennen we hier geen dronkemanspret: de Schot schaamt zich voor zijn drinken. Hij zou daar boven willen staan — erkent zijn gebrek aan zelfbeheersing. Maar als er pret gemaakt wordt ligt dat op ander niveau.

Dan hoorden we onze soliste een typisch Schotse ballade zingen, zo vol pikante details, kleine uitschieters, grappige gebaren, dat wij — die de ballade niét kenden — het hele lied gevolgd hadden, toen we later de tekst hadden gevonden! Het was „The Laird o' Cockpen”, oftewel de Heer van 't Hanekot:

„De Heer van 't Hanekot is trots en groot, zijn hoofd zit vol staatszaken. Hij zocht een vrouw om zijn mooie huis te verzorgen, maar mooi en praktisch gaan zelden samen.

Ginds aan de dijk woonde een dame, die er volgens zijn huisknecht goed uitzag: de enige dochter van MacClish van Clavershof, een meisje zonder een cent maar met een mooie kwartierstaat.

Zijn pruik was goed gepoederd en zo goed als nieuw, hij droeg zijn witte vest en zijn blauwe jas, deed een ring aan, een zwaard en een hoed met pluimen — en wie zou de Laird op deze wijze kunnen weigeren?

Hij nam de grijze merrie en reed bedaard, om aan de poort van Clavershof

zijn vader boos op hem wordt of hem zal straffen zal de jongen zich aanpassen aan de eisen die aan hem gesteld worden. Op den duur vervalt de scheiding tussen kinderlijke lusten en ouderlijke normen: de eisen die zijn ouders aan hem stellen worden de eisen die hij aan zichzelf stelt. Dit proces wordt identifikatie genoemd. De eisen die het kind aan zichzelf stelt komen vanuit het Super-Ego, het Ideaal-ik. Dit is ongeveer hetzelfde als wat wij in het dagelijkse spraakgebruik onder het geweten verstaan.

Een streng geweten

De patiënten die Freud in zijn spreekkamer ontving waren meestal het slachtoffer geworden van een strak moraliserende opvoeding. Een gevolg van die opvoeding was dat men psychisch gezien niet goed kon functioneren. Er was sprake van een krampachtig geweten: het verschil tussen Ideaal-ik (Super-Ego) en Ik (Ego) bleek te groot. Het gevolg was: voortdurende schuldgevoelens, waar in wezen niet mee te leven viel. Steeds weer werden die onplezierige gevolgen in het onderbewuste gebracht (verdrongen). Dit kostte erg veel psychische energie. Uiteindelijk dreigde die ondergrondse vulkaan uit te barsten: de mensen werden ernstig neurotisch. Aldus Freud, die met zijn zgn. 'vrije associatie' probeerde die verdrongen gedachten weer bespreekbaar te maken.

Strenger dan de ouders

Terzijde moet worden opgemerkt dat kinderen in bepaalde fasen van hun ontwikkeling strenger voor zichzelf kunnen zijn dan de ouders ooit zouden wensen van hun kind. In het zeer lezenswaardige interview dat Hans Werkman had met Maarten 't Hart¹) zegt 't Hart dat hij zich niet van zijn milieu, maar wel van zijn eigen oer-orthodoxe inslag moest bevrijden. Interessant — maar niet op psycho-analytische leest geschoeid — is zijn gedachte dat niet milieu en opvoeding het kind vormen, maar dat het kind uit zijn milieu datgene selekteert wat bij zijn karakter past. Sommige psycho-analytici menen dat de angsten die het kind op jonge leeftijd heeft een gevolg zijn van zijn zwakke geweten. Het kind verzint boemannen en monsters om zichzelf angst aan te jagen; die komen zijn zwakke Super-Ego te hulp. Als hij zich misdraagt zouden die boemannen wel weer eens op kunnen duiken... (Fraiberg).

Een pessimistisch mensbeeld

Zoals al werd geschreven, moeten we ons goed realiseren in welke tijd Sigmund Freud zijn theorieën ontwikkelde. Ze werden gebaseerd op gesprekken die hij in de behandelkamer met zijn patiënten voerde. Het was een eenzijdige groep, die nooit de fundering kan vormen voor

een bepaald mensbeeld.

We kunnen de visie van Freud op de mens (o.a. gebaseerd op Darwin, maar ook op zijn eigen ervaringen) onmogelijk delen. Bij Freud is de mens slachtoffer van dierlijke instinkten die voortdurend in konflikt zijn met een streng Super-Ego. De mens die is geschapen naar Gods Beeld biedt ons een heel andere visie op de mens!

Censuur

Beperken we ons verder tot het geweten. Freud ziet het Super-Ego (dat, zoals eerder werd gesteld, ongeveer hetzelfde is als het geweten) als een streng meester. De censuur van het geweten belemmert de mens in zijn functioneren. Door dat overheersende Super-Ego wordt hij neurotisch. De mensen waar Freud in zijn praktijk mee te maken kreeg, hadden last van hun geweten: ze waren er ziek van. In zo'n situatie was „losmaking” een vereiste.

Anti-autoritair?

De nadruk die Freud legde op de gevaren van het strenge geweten hebben ertoe geleid dat velen hem zien als één van de grondleggers van de zgn. „anti-autoritaire opvoeding”. Deze wijze van denken over opvoeding was ongeveer 15 jaar geleden sterk in de mode. Freud ging er echter niet vanuit dat er aan het kind geen eisen gesteld moeten

worden. Misschien had hij zelfs in onze tijd juist gepleit voor het stellen van duidelijke grenzen aan kinderen. De opvoedings-balans lijkt immers naar de andere zijde te zijn doorgeslagen...

Versmald

We moeten constateren dat het gewetenbegrip bij Freud sterk is versmald. De vader en moeder spelen een allesoverheersende rol bij de gewetensontwikkeling van het kind. In primitieve vorm is het geweten gebaseerd op angst voor straf en het verlangen om liefde te winnen (Zulinger). Met betrekking tot de wijze waarop het geweten tot stand komt gaat Freud uit van een interessante, maar tegelijkertijd vergezochte hypothese. Een relatie met de goddelijke norm wordt niet voorondersteld: het Godsbesef dat de mens zou kunnen hebben is een gevolg van zijn opvoeding. Brillenburg-Wurth spreekt in dit verband van een naturalistische reductie van het gewetenbegrip²). Onder een gesloten hemel vechten de drijft die de mens in zich heeft voortdurend tegen zijn strenge Ideaal-ik.

(wordt vervolgd)

Literatuur

- 1) H. Werkman — Het allerlaatste interview met Maarten 't Hart (in: Nederlands Dagblad/Variants; september 1981).
- 2) G. Brillenburg-Wurth — Zedelijke opvoeding (Kampen, 1960).

aan te kloppen: „ga Joffer Jean zeggen dat ze spoedig komt want de Heer van 't Hanekot wil haar spreken”.

Joffer Jean was bezig vlierbloesemwijn te maken; „en wat brengt de Laird op deze tijd hierheen?” Ze deed haar schort af en haar zeiden jurk aan, haar muts met rode linten – en ging naar beneden.

Toen ze binnenkwam boog hij diep en spoedig liet hij haar zijn boodschap weten. Verbaasd was hij toen de dame „nee” zei en met een lichte buiging zich omkeerde en wegging.

Hij stond verstomd, zei geen woord, beklom zijn paard en reed rustig naar huis. En vaak dacht hij, als hij door het dal ging: zij is gek om de Heer van 't Hanekot te weigeren!

Maar nu de Laird vertrokken was dacht Joffer Jean na, over wat ze gedaan had. „O, een volgende keer moet ik dat beter doen; op die manier zou ik er tien wegsturen – ik was gek om de Heer van 't Hanekot te weigeren!”

De volgende keer dat de Laird en de Joffer samen zijn gezien, gingen ze arm in arm naar de kerk op de groene heuvel. Nu zit zij in de salon als een kuifkippetje – maar er zijn nog geen kuikens in 't Hanekot.”

—o—

De ballade wordt gevolgd, alsof ze gans nieuw is – hoewel ieder haar kent. Maar het herbeleven van een bekende geschiedenis en de dramatische voordracht zijn zo boeiend, dat de zaal ademloos luistert. En wanneer de strijkers het terrein weer hebben veroverd en ons meeslepen in hun grandioze vlucht, zijn we langzamerhand rijp voor een ode aan dit heerlijke land.

Die ode komt prompt op tijd: het is „Hail Caledonia!”, gegroet Schotland. De woorden zijn van Hugh Ogilvie, de muziek van Arthur Stroud, en de hele zaal blijkt de tekst te kennen, want het refrein wordt staande meezongezongen:

„Gegroet Schotland, land van mijn jeugd, mijn bakermat, zo stralend en

zuiver. Al heb ik de wereld doorkruist en alle schoons gezien, niets op aarde is met u te vergelijken. Ge zijt majestueus en koninklijk in luister, ge zijt het land van ridders en vrije mannen, van meisjes met harten zo eerlijk en teer – gegroet Schotland, wat houd ik van u!

Refrein: Laat de Ieren zingen van hun Groene Eiland, waar het klavertjevier groeit. Laat de Engelsen hun heuvels en dalen prijzen en hun schone rozen. Maar geef mij het land van de heide en de kilt, van de berg en de rivier. Want het bloed bruist in onze aderen, als ik de bagpipe hoor zingen: Schotland, voor altijd mijn lieve oude Schotland!

Gegroet Schotland, bakermat van helden, wier namen geschreven zijn op het perkament van de faam. Helden, wier levens edele voorbeelden waren, die anderen ter ere van u zouden willen navolgen. Schotten, ik wijd u een heildronk, doet mee. Vult uw glazen, ja, tot de rand: het welzijn van ons oude Schotland, zijn mannen en zijn vrouwen, lang leve ons land en God beware de koning!

Gegroet Schotland, uw naam steekt elk Schots hart aan, hoe ver ook over zee. Ver in het Zuiden gaan hun gedachten, als het werk gedaan is, terug naar u, ons oude Schotland. Uw zonen worden geëerd en geliefd over de hele wereld. Een Schot is altijd stoer en betrouwbaar. En als in de strijd zijn standaard gaat wapperen zal hij zijn levensbloed geven voor u, lief Schotland!”

—o—

Dit is geen dode retorica – dit is bloedecht. De Schotten hebben overal ter wereld huursoldaten geleverd: ze vroegen om de frontposities en ze deden het nog goed ook. Twintig miljoen Schotten, over de wereld uitgewaaid – aan hun naam zijn ze te herkennen. Mensen met een rijke historie, door armoede en vrijheidszin geëmigreerd. Maar „de liefde tot zijn land is ieder aangeboren”.

1) Strathyre is een dorpje, niet ver hier vandaan, ergens tussen Lochearnhead en Callander; we komen er nog al eens doorheen, het is er uitzonderlijk mooi.

LITURGISCHE WERKGROEP EINDHOVEN

Het Liedboek

Lied 116 De bij dit Lied genoemde auteurs kunnen beide tot de mystieken worden gerekend, zoals ook uit de inhoud van het Lied duidelijk merkbaar is.

De tekst is mede daardoor niet acceptabel als kerklied en de allegorie in strofe 2 „het zeil dat is de liefde, de Heilige Geest de mast”, onderstreept dit nog eens te meer. Om van het beeld van het schip (waarmede Maria bedoeld zal zijn, Comp. 334) dan nog maar te zwijgen.

De melodie is niet gemakkelijk, maar wel erg mooi.

Tekst: 1; melodie 3

Lied 117 Dit adventslied is voor een deel (strofe 1a, 4, 6b en 7, behoudens enkele kleine wijzigingen) onder ons algemeen bekend uit de bundel 29 Gezangen (gezag 10). Taal en stijl zijn echter o.i. zodanig verouderd, dat een geheel nieuwe berijming overwogen zou moeten worden. Dan zou een verbetering kunnen worden bereikt door dichter bij de oorspronkelijke Duitse tekst te blijven. Met name zou dit het geval zijn b.v. bij strofe 3 om het herhaalde „Ge-ons” te doen verdwijnen en ook de minder fraaie regels „en onder miljoenen hebt Gij ook mij in 't oog” te vervangen. „Juist wie zich gaat verdiepen in wat er in de 17e eeuw gezongen is, krijgt het wat moeilijk met gezang 117 zoals wij het nu hebben” (Comp. 339).

Uitgaande van hetgeen we bezaten in het bovengenoemde gezang 10 is dit Lied stellig geen verbetering te noemen.

De melodie zoals die onder ons bekend is (zie Lied 3) is vervangen door een beter bij het Lied passende zangwijze.

Tekst: 2; melodie 3

Lied 118 „Sinds dit Lied in de Oude en Nieuwe zangen van Van Woensel Kooy verscheen, werd het in ons land snel tot een van de meest geliefde adventsliederen... Het is in zijn Kerstverwachting dermate

subjectief, dat we ons wel dienen af te vragen, of het als *Kerklied* wel recht van bestaan heeft” (Comp. 340).

Het Lied draagt typisch het karakter van het Piëtisme van de 17e eeuw: Christus, die in ieder van ons persoonlijk geboren moet worden om iets voor ons te kunnen betekenen.

Een en ander motiveert voldoende een afwijzing als Kerklied.

De melodie vraagt op bepaalde punten zo sterk de aandacht, dat de tekst er niet door ondersteund wordt. Voor de gemeentezang niet bepaald aanvaardbaar.

Tekst: 1; melodie: 2

Lied 119 In dit adventslied, oorspronkelijk bedoeld voor de 1e adventszondag, komen verschillende schriftuurlijke gedachten goed tot hun recht: in de 2e strofe Psalm 85 : 11-14, in de 4e strofe Jesaja 25 : 6-7 en in de 5e strofe Luc. 21 : 25-33. Daardoor krijgt dit adventslied dan ook een bredere strekking dan alleen het kerstgebeuren.

De melodie is die van Psalm 110.

Tekst: 3; melodie: 3

Lied 120 Ook de omvang van dit Lied is, daar het geschreven is op het thema van de 24e Psalm, ruimer dan enkel de adventsgedachte. „De vraag uit die Psalm: wie is de koning der ere die om intocht vraagt, schept als het ware de ruimte voor Zijn komst. Christus is het Die als rechtbrengend koning binnenkomt, dragende de kroon van heiligheid en de scepter der barmhartigheid. Hij treedt binnen als bevrijder in de wereld. Hij treedt binnen in elk hart, dat Hem woning bereidt. In de 4e strofe klinken duidelijke verwijzingen mee aangaande de intocht in Jeruzalem (Matth. 21 : 1-11)”. (Comp. 345).

De melodie, die vermoedelijk teruggaat op een veel oudere zangwijze, is in de loop der jaren bekend en geliefd geworden.

Tekst: 3; melodie: 3

Lied 121 Het gaat in dit Lied „om de komst van de Koning, de Rechter der wereld, waarvan Jezus zelf heeft gesproken (Luc. 21 : 25-33). Alleen zij die geloven, zullen deze Koning herkennen in de schamele gestalte waarin Hij zich aandient. Hij komt om een werk te doen dat Hem door God is opgedragen. Pas wanneer dat voltooid is, zal de wereld Hem zien zoals Hij is en zoals de gelovigen Hem nu al kennen... Opmerkelijk is de krachtige waarschuwing aan het adres van de machtigen der aarde (strofe 3)”. (Comp. 346, 347). Strofe 4 vertoont daarentegen helaas een weinig concrete inhoud. Over 't geheel genomen kan het Lied goed worden gekarakteriseerd als het Lied van de 2e advent, de Wederkomst.

De melodie, afkomstig van een van de allerbelangrijkste componisten uit de geschiedenis van het Kerklied, is in de huidige, herstellende, versie zeer aantrekkelijk voor de kerkzang.

Tekst: 3; melodie: 3

Lied 122 De kerngedachte van dit oudste kerstlied van de christenheid is de aanroep tot de Verlosser van de hele wereld in het licht van de Voleinding. Het is daarom belangrijk dat zowel de gedachte aan de eerste als aan de tweede advent in hun onderling verband goed tot hun recht komen. „Daarom heeft Luther het Lied ook bewonderd en vertaald” (Comp. 348). Met het oog hierop zal het dan ook in zijn geheel moeten worden gezien en gezongen.

Een detail-opmerking: regel 4 van strofe 1 zou beter kunnen luiden: „Zoon van God, Maria's Kind”.

De melodie is mooi en geschikt voor de gemeentezang.

Tekst: 3; melodie: 3

Lied 123 De inhoud van die Lied is nogal vaak vanwege het feit dat het door een aaneenrijging van losse gedachten geen eenheid vertoont. Daardoor roept het alleen maar allerlei vragen op waar geen duidelijk antwoord op wordt verkregen. Het is dan ook noch als kerstlied, noch als kerklied geslaagd.

De melodie is die van Psalm 110.

Tekst: 1; melodie 3

A. t.a.v. de tekst der liederen:

- het cijfer 1 bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterk piëtistische inslag;
- het cijfer 2 bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;
- het cijfer 3 als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

- het cijfer 1 voor een niet-aanvaardbare melodie;
- het cijfer 2 voor een onbekende melodie die na enige oefening, eventueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste” behoort;
- het cijfer 3 voor „een goede” melodie, geschikt voor de gemeentezang.

terloops

door P. C. van Wijk — Zaltbommel

Vasten

Vasten is onder protestanten niet zo in. Dat is wel verklaarbaar, want in de loop van de kerkelijke geschiedenis is het vasten tot een stuk wetticisme geworden.

Bij verschillende zg. primitieve godsdiensten werd ook wel gevast. Dat vasten hield verband met de gedachte dat in voedsel bepaalde boze machten konden wonen. Men meende door onthouding rampen en andere narigheid te kunnen afwenden. Het vasten kón zo tot boetedoening worden.

Vanaf het begin van de geschiedenis van de christelijke kerk is deze vorm van vasten op een of andere manier wel aanwezig geweest. We hoeven slechts te denken aan bijzondere biddagen en ook wel vastedagen. Op zulke dagen werd er sober geleefd en was alles sterk geconcentreerd op het geloofsleven. In de bijbel lezen we slechts van

een gebod om te vasten op de grote verzoendag die jaarlijks werd gehouden. In Leviticus 16 : 29 staat hierover: „... in de zevende maand op de tiende der maand zult gij u verootmoedigen en generlei werk doen...” Eigenlijk is het woord 'verootmoedigen' niet duidelijk genoeg, het hebreeuwse woord heeft de betekenis van vasten.

Ook lezen we in de bijbel wel van mensen die vrijwillig vastten. In Exodus 34 : 28 staat b.v. dat Mozes veertig jaren en veertig nachten geen brood at en geen water dronk. Hij was toen in het bijzonder bezig met God toen Deze hem de tien woorden van het Verbond liet opschrijven.

Een mooi voorbeeld van vrijwillig vasten lezen we in 1 Koningen 21 : 27-29 waar wordt verteld dat Achab zich voor God verootmoedigde. Dit had tot gevolg dat God tot Elia zei dat het onheil over Achab's huis pas later zou komen.

De bijbel laat ons ook duidelijk zien dat het vasten al spoedig werd tot een dierbaar gedoe waar echte vroomheid aan ontbrak. Jesaja heeft het er over (58 : 1-8): het volk vastte niet echt en daarom had God er geen behagen in. Jezus heeft het er later ook over (Matth. 6 : 16-18): „En wanneer gij vast, toont dan niet, zoals de huichelaars, een somber gelaat; want zij maken hun aanzicht ontoonbaar, om zich aan de mensen te vertonen wanneer zij vasten”.

—o—

De geschiedenis uit Lucas 5 : 27-39 was leerzaam voor de mensen rondom Jezus maar is dat ook voor ons vandaag. Als we deze geschiedenis rustig lezen blijkt dat de schriftgeleerden het een slechte zaak vinden dat de Here Jezus de zelfgemaakte vastenwetten niet volgt maar zelfs eet en drinkt met tollenaars. Jezus laat in Zijn antwoord zien dat de schriftgeleerden in feite de liefde uit hun wetticisme leven hebben weggevoerd. Ze zoeken in hun vasten niet de Heer maar zichzelf. Niet voor niets volgt in Lucas direct de geschiedenis van het aren plukken op de sabbat. Jezus laat zien dat het doen van bepaalde dingen en het laten ervan geen zaak is van strakke wetsbeleving maar ons doen en laten gebonden is aan de bruidegom, aan Hemzelf. Jezus zegt dat als de bruidegom er niet meer is, dat dan gevast zal worden. Maar dat vasten houdt dan niet allereerst verband met het laten staan van voedsel, maar het heeft betrekking op de droefheid vanwege de afwezige Jezus.

Vasten heeft direkt te maken met onze band met God.

Vasten heeft te maken met ons verlangen naar de wederkomst van de Heer.

Vasten heeft te maken met het lijden van Jezus en het lijden om Hem in deze wereld.

Vasten heeft te maken met het geloof dat we ons op deze aarde niet al te vast moeten nestelen maar dat we een nieuwe aarde verwachten. Vasten heeft te maken met het onrecht in deze wereld en het verlangen naar de gerechtigheid die straks volkomen zal zijn.

Vasten kan betekenen dat we onszelf eens even stilzetten, dat we 'het gewone gangetje' eens onderbreken, teneinde zó echt stil te kunnen zijn met God.

Vasten heeft alles te maken met vroomheid, met een diep geloof, met een vast vertrouwen.

kerknieuws

Baarn-Soest — De volgende wijzigingen hebben plaatsgevonden:

Voorzitter kerkeraad: Y. J. Krol, Rozenhaag 35, 3831 CA Leusden-C., tel. 033-943082.

Vice-voorzitter: J. Oosterveen, Beukenlaan 84, 3762 AK Soest, tel. 02155-18895. Scriba: H. J. Luth, Prof. Buyslaan 53, 3741 DB Baarn, tel. 02154-18636.

Preekvoorziening: W. J. Moggré, Kam. Onnesweg 219, 1223 JP Hilversum, tel. 035-830528.

Kerkelijk bureau: Mevr. J. C. Luth-Heida, Prof. Buyslaan 53, 3741 DB Baarn, tel. 02154-18636.

Diaconessen: Mevr. S. R. Bruning-Labree, Surinamelaan 93a, 3718 TH Amersfoort, tel. 033-19477 en Mevr. H. Kla-

mer-v. Atten, Plaveenseweg 40, 1271 NX Huizen, tel. 02152-53673.

Maastricht — Ds Smit van Maastricht woont nu: Stategaard 43, 6227 GL Maastricht, tel. 043-615409.

Utrecht — Met ingang van heden wordt de boekhouding van de kerk van Utrecht verzorgd door A. J. van Helden, Lichtenberghlaan 46, 3454 CW De Meern, girorekening 52865 t.n.v. boekhouder Ned. Geref. Kerk.

Bilthoven — Adreswijziging Diaconie Ned. Geref. Kerk Bilthoven: Penningmeester Diaconie: G. W. H. ten Dolle, Planetenbaan 329, 3721 KK Bilthoven, tel. 030-7790537. Postrek. nr. 4201488.

Afscheid Ds J. Keuning — Op zondag 3 januari j.l. nam Ds J. Keuning afscheid van de gemeente van Culemborg. Ds Keuning, die als predikant ook verbonden is geweest aan de gemeenten Murmerwoude, Nieuwe Amstel, Semarang (Indonesië), Haulerwijk en Nijmegen heeft om gezondheidsredenen vroegtijdig emeritaat aangevraagd en ook verkregen.

Omdat de gebruikelijke kerkruimte, de voormalige synagoge in Culemborg, niet in staat was gemeente en genodigden te bevatten, was men voor die gelegenheid uitgeweken naar de aula van de plaatselijke chr. scholengemeenschap. In aanwezigheid van vrouw, kinderen en kleinkinderen, alsmede van de in groten getale verschenen gemeenteleden plus vrienden, hield Ds Keuning zijn gehoor de twee thema's voor die we in Psalm 139 en 150 kunnen vinden. Enerzijds sprak hij over de waarde die God het leven toekent, de moeiten die ons kunnen treffen, maar ook de belofte dat de Here ons draagt. Anderzijds over de oproep tot vreugde en lofprijzing. Met name deze psalmen werden dan ook gezongen.

Voorts schoof de organist een paar maal van zijn plaats om, door een ander begeleid, een lied ten gehore te brengen. Na afloop van de dienst werd Ds Keuning door de gemeente bedankt. Uit de vele lovende woorden bleek hoezeer hij in zijn laatste gemeente de achting en genegenheid had veroverd. Er werd een afscheidskado overhandigd, waarna er bij een geanimeerde „receptie” gelegenheid was Ds en mevrouw Keuning de hand te drukken.

Doesburg-Velp — D.V. zondag 31 jan. 1982 hoopt kandidaat W. in 't Hout zich als predikant aan de gemeente van Doesburg-Velp te verbinden.

In de morgendienst zal hij door de Wel-erwaarde Heer Ds J. D. Janse uit 's-Gravenhage worden bevestigd in het ambt van Denaar des Woords.

In de middagdienst zal Ds W. in 't Hout zijn intrede doen door voor te gaan in de Dienst des Woords.

De kerkdiensten worden gehouden in de Beukenhof, Rozendaalselaan 32 te Velp en vangen aan om 10.00 en 19.00 uur. De Rozendaalselaan is vanaf het Velpbroekcircuit in rijksweg 12 te bereiken door de afslag naar Velp te nemen, de Pres. Kennedylaan uit te rijden tot de Hoofdstraat, linksaf, vervolgens bij de verkeerslichten rechtsaf.

Na afloop van de avonddienst is er in de conversatiezaal van de Beukenhof gelegenheid om Ds en Mevrouw in 't Hout geluk te wensen; daarbij zal koffie worden geschonken.

Bevestiging en intrede Ds H. J. Zuidhof te Breukelen op 10 januari 1982. — Na een vakaturetijd van ruim 10 maanden. (Ds P. Busstra nam op zondag 1 maart

1982 afscheid, wegens vertrek naar Zuid-Afrika) was het voor de gemeente van Breukelen op zondag 10 januari j.l. een mooie en feestelijke dag.

Op die dag n.l. kwam er een einde aan ons vakant zijn, vanaf die datum is de plaats van Ds Busstra ingenomen door Ds Zuidhof, die zijn opleiding tot predikant genoten heeft aan de Chr. Geref. hogeschool te Apeldoorn en in augustus 1981 door onze gemeente werd beroepen.

Ds Zuidhof werd tot zijn ambt ingeleid door zijn schoonvader, Ds J. C. Janse uit Zaandam, die 's morgens het Woord bediende uit Micha 7:14. Na lezing van het bevestigingsformulier in gebruik zijnde bij de Chr. Geref. Kerken, werd er aan de handoplegging deelgenomen door Ds W. G. Visser uit Utrecht, en de ouderlingen G. v. Voorneveld en H. v. d. Neut, waarna de nieuwe predikant werd toegezongen uit Ps. 119:9, Doe bij Uw knecht weldadigheid, o Heer!

In de middagdienst die gesteld was op 3 uur, deed Ds Zuidhof intrede. Als tekst voor de prediking had hij gekozen 2 Tim. 3 de verzen 16 en 19.

Elk van God ingegeven Schriftwoord is ook nuttig om te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren, en op te voeden in de gerechtigheid, opdat de mens Gods volkomen zij, tot alle goed werk volkomen toegerust.

Na afloop van de dienst was er gelegenheid tot het spreken van een kort welkomstwoord.

Dit samenzijn stond onder leiding van de voorzitter van de kerkeraad, br. G. v. Voorneveld, die als eerste het woord richtte tot onze nieuwe predikant, en namens kerkeraad en gemeente Ds en Mevrouw Zuidhof in enkele welgekozen woorden een hartelijk welkom in Breukelen toeriep.

Als tweede sprak br. A. Sneep uit Amersfoort, namens de kerken in de regio Utrecht. Hij sprak er zijn blijdschap over uit om Ds Zuidhof hartelijk welkom te mogen heten in de regio, en wenste de kerk van Breukelen geluk met de overkomst van Ds en Mevrouw Zuidhof.

Als derde en laatste spreker kreeg het woord, de vader van Ds Zuidhof, br. E. W. Zuidhof uit Middenmeer. Hij vertelde o.m. dat de toen nog student Zuidhof in Middenmeer al menige kerkeraadsvergadering heeft bijgewoond, alwaar hij dan verslag deed aangaande studievorderingen e.d. Hij hoopte maar, dat men in Breukelen in de toekomst wat scheutig zou zijn, om de predikant eens de gelegenheid te geven om ook eens een keer in Middenmeer te preken. Voorts riep hij de kerkeraad op (en waarschijnlijk bedoelde hij wel de hele gemeente) om zachtens te handelen met de jongeling.

Al met al een fijne en goede dag op 10 januari in Breukelen, in beide diensten was de kerk stampvol.

Stichting Zendings-Thuisfront Holland — Uit de brief van december 1981 citeren we een klein deel:

We zijn inderdaad geslaagd in het vinden van een arts om dokter Greet Rietkerk te vervangen. Snel na de vorige brief meldde Mej. Betsy Gelderman uit Balkbrug zich aan en na diverse besprekingen is overeenstemming bereikt. Ze is al op 7 dec. j.l. vertrokken. Wij zijn er heel dankbaar voor dat zij dit werk wil doen en dat alles toch zo snel in orde kon komen. Het zal voor haar niet eenvoudig zijn: vreemde taal, vreemde mensen, alles vreemd. Wilt U ook voor haar bidden dat ze het kan volhouden?

Greet Rietkerk is 12 nov. j.l. in Nederland aangekomen met verlof. Ze hoopt in januari en februari in Amerika de kerken te bezoeken en heeft al veel be-

zoeken in Nederland afgewerkt. In mrt. 1982 is er nog wel meer gelegenheid. Het is voor alle mensen daar heel fijn, dat U zo veel belangstelling hebt voor dit werk.

Wist U dat we voor elke f 5,— die we van U ontvangen weer een patiënt kunnen verzorgen? Er is plm. f 100.000,— nodig voor de salarissen en sociale lasten. En er zijn wel 20.000 bezoekers in de kliniek geregistreert in 1981. De patiënten betalen zelf ook een voor hen betaalbaar bedrag b.v. voor een bevaling f 4,—. Daarvan worden de medicijnen betaald en de andere kosten zoals onderhoud, electriciteit, benzine en de salarissen van het personeel worden gedragen door de Amerikaanse kerken.

Heerlijk om zo met elkaar al die mensen te kunnen helpen.

Uw bijdragen kunt U overmaken op postrek. no. 3186.402 of op bankrek.no. 4302.35.038 bij de Amrobank, Den Haag, t.n.v. Stichting Zendingsthuisonder Lisse.

PROGRAMMA L'ABRI

- 23 jan. Prof. N. Woltersdorf: Christianity and Art (met vert.) Prof. Woltersdorf is hoogleraar aan het Calvin College in Grand Rapids (Amerika) en heeft een
- 30 jan. Muziek-weekend — Robert Harris. Muziek over kunst geschreven.

De Evangelische Alliantie — Door een overvloed aan kopij is de drukker er de laatste weken niet in geslaagd een paar (vrij lijvige) ingezonden stukken van de

Er is Hoop!

In iedere brievenbus van Nederland een evangeliserend magazine.

Over enkele weken start Project '82, de nationale evangelisatie-actie.

Doel: het Nederlandse volk oproepen zich tot God te keren. Het thema van de actie: 'Er is Hoop' wordt via kranten, tijdschriften, radio en T.V. bekend gemaakt.

Honderden kerken en christelijke organisaties bereiden zich plaatselijk voor om op de actie in te haken. Duizenden christenen zullen op persoonlijke wijze getuigen van het hoopvolle nieuws.

Evangeliserend Magazine.

In het kader van Project '82 wordt de 1e week van maart een evangeliserend magazine verspreid. Een kleurrijk, goed verzorgd blad van 48 pagina's.

Het is de bedoeling dit blad in heel Nederland huis-aan-huis te verspreiden. Of dat lukt hangt af van de Nederlandse christenen. Ook van u dus!

Helpt u ook mee?

Wij vragen uw steun voor de verspreiding van het Evangelie in ons land. Door twee kwartjes te geven kunt u er voor zorgen dat in één Nederlands gezin de 'boodschap van

hoop' doorklinkt.

Voor f 50,- 'adopteert' u honderd huishoudens. Een unieke mogelijkheid voor u om de opdracht van onze Here - het Evangelie verkondigen - uit te voeren. En... het is héél hard nodig.

Prof. dr. ir. J. H. van Bommel
(voorzitter Evangelische Alliantie)

In een tijd met het gevoel van machteloosheid rondom ons spreekt het thema: 'Er is Hoop' mij bijzonder aan. Het is het beste nieuws voor nu en later.

Ds. H. G. Koekoek (bapt. pred.)

Project '82 biedt de christenen van Nederland de mogelijkheid gehoorzaam te zijn aan de opdracht van de Here: 'Gij zult Mijn getuigen zijn.'

Ds. C. van Andel (ned. herv. pred., lid nat. comité Project '82)

Dicht bij huis wil de Here God ons gebruiken in Zijn grote project van Marcus 16:15. Laten wij ons gebruiken met Woord en Daad? Nu kan het nog...

Antwoordbon

Ja, ik help mee hoopvol nieuws te verspreiden. Ik wil de boodschap van het Evangelie laten brengen in _____ huishoudens. Het bedrag van f _____ heb ik overgemaakt/maak ik over/stuur ik hierbij d.m.v. betaalkaart/cheque.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode/Plaats: _____

Bon in een open envelop zonder postzegel zenden aan: Project '82, Antwoordnummer 2000, 3940 VB Doorn, Tel. 03430-5841.

PROJECT '82

Postbus 272, 3940 AG Doorn, Banknr. 63.91.91.924
Banque de Paris et des Pays-Bas. Postgiro 7782.

Evangelische Alliantie in het blad op te nemen. Dat is iets dat me spijt, omdat het aankondigingen betreft van EA-activiteiten van **deze maand**. Eén ding betreft zaterdag 23 januari a.s. en het andere is ook iets dat m.n. deze maand relevant is.

Op zaterdag 23 januari (morgen, als u het blad onder ogen krijgt) wordt er in De Doelen in Rotterdam een gezamenlijke startdag georganiseerd voor het door de EA uitgeroepen „evangelisatorisch jaar”, met als thema: „de andere weg”. We citeren:

Het zal een dag zijn van bemoediging, informatie en motivatie. Er is een rijk geschakeerd programma samengesteld rond het thema „evangelisatie” met als sprekers o.a. Ds. Romke Reiling, Rev. Gottfried Osei Mensah uit Ghana/Londen, Ds. Ype Schaaf en de Evangelist Jan Kits sr., verder wordt er door een groep kinderen een musical uitgevoerd en treden op de gospelgroep „De Disci-

pel” en het koor „The Young Credo Singers” uit Rotterdam.

Daarnaast zal er een paneldiscussie en een groot aantal workshops over lektuur, muziek, missionaire toerusting, christelijke levensstijl en allerlei vormen van evangelisatie zijn, die uitvoerige informatie en handreiking bieden om concreet aan de slag te kunnen gaan. Leider van de samenzang zal zijn Dhr. Hans van de Steen.

Kortom: het zal een veelkleurige manifestatie worden, die niemand die het Evangelie en de Gemeente een warm hart toedraagt mag missen.

De dag begint om 10.30 uur en zal omstreeks 16.00 uur eindigen. De zaal en informatieruimten zullen vanaf 09.45 uur open zijn. De plaats van samenkomst is gemakkelijk per openbaar vervoer te bereiken — het ligt n.l. dicht bij het Centraal Station in Rotterdam.

Gespreks- en informatiekant „De andere weg” — Een Evangelische Alliantie heeft voor informatie, gesprek en toerusting een gespreks- en informatiekant uitgegeven als een handreiking voor alle gemeenteleden. Er zijn 50.000 expl. van deze kant gedrukt, die zich uitstekend lenen om in een kerkdienst aan alle aanwezigen te worden uitgereikt of in kring-, gezin-, commissie of gemeenteverband te worden besproken.

In dit verband kan het heel goed zijn om in het kader van E '82 een speciale zondag aan „evangelisatie” te wijden, waarbij deze kant voor verdere bezinning en motivatie als „werkkrant” functioneren kan. De kant kost slechts f 0,30 per ex. en kan via het sekretariaat van de E.A., Postbus 1080, 3800 BB Amersfoort of per tel. 03438-13693.

Over de tweede kwestie waarover de EA schreef is inmiddels veel publiciteit ontstaan. Dat is het voorontwerp van een Wet gelijke behandeling. Zoals de meeste lezers inmiddels wel zullen weten, is daarover in de kring van vele christelijke instellingen beroering ontstaan. Zo hebt u denklijk ook gelezen dat de Besturenbond, waarin vele honderden prot.-chr. schoolbesturen verenigd zijn, afgelopen week haar veront-rusting over dit voorontwerp heeft geuit. Een door de EA ingestelde werkgroep is doende op grote schaal chr. organisaties en instellingen te mobiliseren om vóór 1 februari a.s. bij het ministerie van CRM op deze plannen te reageren. Wie (alsnog) nadere informatie wenst kan die krijgen door te schrijven naar postbus 1080, 3800 AN Amersfoort of te bellen telnr. 03430-5030.

Filippus — We ontvingen van de chr. Geref. Vlaamse Evangelisatie vereniging Filippus de volgende twee berichten:

1. Door de vele teleurstellende ervaringen, zien wij ons helaas genoodzaakt, de band met de Evangelische Kerk, Rijksweg 199a te Maasmechelen, voorganger Ds. W. Kip, met ingang van 1 januari 1982, te beëindigen.

2. Wij zijn van mening, dat er in België, naast de „Verenigde Protestantse Kerk van België”, sterk verwant aan de Wereldraad van Kerken, en de „Belgische Evangelische Zending” ook wel „Vrije Evangelische Gemeenten” genoemd, waar de nadruk ligt op de grootdoop en de leer van het duizendjarige rijk, plaats is voor één „Evangelische Gereformeerde Kerk”.

„Evangelisch”, omdat dit woord in België ingeburgerd is, „Gereformeerd” ter onderscheiding van de Belgische Evangelische Zending.

Wij streven ernaar, om alle arbeid, uitgaande van de Gereformeerde Gezindte in Nederland, te bundelen, om in België tot één Reformatorische Kerkgemeenschap te komen.

Het mag niet zo zijn, dat elke Reformatorische kerk of groep in Nederland, in België een verlengstuk van de eigen kerk gaat stichten.

Als model staat ons daarbij een samenwerking voor ogen, zoals ook bij Woord en Daad, de Spaanse Evangelische Zending, e.a.

Wij moeten uitgaan van een zendings-situatie, waarbij eerst jaren gepionierd zal moeten worden en waar vele jongelui uit de Gereformeerde Gezindte in Nederland, zich kunnen inzetten, waarbij onze gedachten vooral uitgaan naar jongelui met een Bijbelschoolopleiding (bijv. Zeist), en die zich geroepen weten tot de dienst des Heren.

De Evang. Ver. Filippus, zou daarbij kunnen fungeren als „centraal adres”, van waaruit alle evangelisatie-arbeid in België, uitgaande van de Gereformeerde Gezindte in Nederland gecoördineerd wordt. Daarbij zal het nodig zijn Filippus om te bouwen van een Christ. Gereformeerde Vereniging, tot een Evangelisatie-vereniging op gereformeerde grondslag, waarbij afgevaardigden uit diverse Reformatorische kerken in Nederland, liefst op particuliere basis, omdat dit makkelijker werkt — lid worden van het bestuur.

Wij zijn ons ervan bewust, dat hier nog veel werk wacht, maar als de Heere roept, wie zal dan keren?

R. L. Lichtert, secr.
Evang. Ver. „Filippus”

Blijft U ook dit jaar in eigen land ???

Kom dan deze vakantie eens naar Voorthuizen.

Reserveer een gerieflijke bungalow of een mooie plaats op de camping.

REKREATIECENTRA

„Ackersate - Berkenrode”
Voorthuizen - Harremaatweg 26
Telefoon 03429-1274

TE HUUR

IN DALFSEN AAN DE VECHT, met zeer bosrijke omgeving.

WONING: met ruime voor- en achtertuin en garage; t.v. en c.v.; 3 sl.kamers voor 4/5 pers.
In directe omgeving verw. zwembad en viswater.

Periode: v.a. 24-7—14-8.

CARAVAN: voorz. v. verw. en koelk., en ruime voort. enz., 4 pers.; standplaats Camping „t Boskamp” te Dalfsen. Zwembad, winkel, kantine aanw.; ook verhuur v. fietsen.

Periodes: v.a. 6-3—10-7 en 28-8—30-10.

Inl. fam. L. W. Mol, van Ittersumstr. 18, 7721 DL Dalfsen, tel. 05293-1783.

TE HUUR

van particulier 6 pers. nieuwe appartementen in het gezellige Tiroler Axams, een ideaal oord voor

WINTER en ZOMERVAKANTIE'S

In het gebouw vele extra's zoals: zwembad, sauna, stube, was- en droogmachine's.

Bij vroegtijdige reservering, meerdere appartementen gelijktijdig te reserveren.

Aantrekkelijke all-in-prijzen.

Voor informatie: 071-411115 en 01862-2596.

Zoekt U voor Uw vakanties iets anders?

Evangelische Camping „t Beloofde Land”

biedt U een afwisselend programma tijdens Paas-, Zomer- en Herfstvakantie. Bovendien beschikken wij over groepsaccommodatie. Speciale tarieven in voor- en naseizoen.

Reserveringen na 3 januari 1982.

Vraag folder.
Bosweg 17, Voorthuizen, tel. 03429-2942

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van nevenstaande bestelbon kunt u een door „Opbouw” uitgegeven brochure 'Hulp bij Bijbelstudie' bestellen.

De prijs is exclusief portokosten!

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgave ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

Administratie „Opbouw”,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum

Gaarne ontvang ik:

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag.) à f 10,—.

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening: